

3de zondag door jaar A

Mt. 4, 12-23

Iemand die een taak, een opdracht heeft gekregen en daarvoor andere mensen moet spreken of nodig heeft, begint er mee dat hij zegt wie hij – of zij – is, zich voorstelt en vervolgens uitlegt wat hij gaat doen en waarom. Van een onderhandelaar of bemiddelaar verwacht je dat hij iets zegt over zijn taak, zijn aanpak en manier van werken. Van een profeet verwacht je dat hij voordat hij iets zegt of doet, vertelt over zijn opdracht en zijn opdrachtgever, je verwacht het verhaal van zijn roeping.

De profeet Jesaja doet het anders. Hij valt met de deur in huis en hij doet dat, zoals pastor Jan van de Laar vorige week zei, met gestrekt been. Wat de profeet te zeggen heeft zit hem hoog. Hij trekt fel van leer en al het andere – ook het verhaal van zijn roeping – kan wachten.

In scherpe woorden uit de profeet zijn beschuldigingen en kritiek op zijn tijd-, volks- en geloofsgenoten. Als het gaat om dat laatste – het geloof van de Israëlieten in zijn dagen – spreekt Jesaja over opstand tegen en ontrouw aan de Eeuwige. Het verwijt van de profeet is niet het ongeloof van mensen. Het is niet zo dat zij – zeker in eigen ogen – niet meer in God geloven. De eredienst wordt gevierd en de liturgie bloeit misschien als nooit tevoren. Je kun niet zeggen dat het ontbreekt aan geloof. En toch zegt de profeet: jullie hebben de Eeuwige verlaten. De Eeuwige wordt niet gediend, ook al zijn mensen kind aan huis in de tempel en lopen ze deur van de tempel plat. Er wordt door Jesaja niet over ongeloof, maar over onrecht gesproken. Het woord van de Eeuwige wordt misschien nog wel gehoord, maar het wordt niet gedaan.

Dan klinken de woorden die het thema voor de Week van gebed voor eenheid zijn: ...doe goed, zoek recht...

Wat volgt wordt op verschillende manieren vertaald: help de verdrukten, lees ik in veel vertalingen, maar er zijn ook vertalingen waar staat: houd tirannen in toom. De meest letterlijke vertaling is: wees sterk voor de verdrukken. Het doet mij wat dat niet alleen de slachtoffers genoemd en gezien worden, maar als ook de machthebbers, de daders aangesproken worden. Maar misschien is hier de wens de vader van de gedachte. Het herinnert mij aan een uitspraak van de Duitse predikant Dietrich Bonhoeffer. Hij raakte betrokken bij het verzet tegen Hitler en de nazi's in de jaren dertig van de vorige eeuw. Over wat hij in zijn dagen zag zei hij: niet alleen de mensen die tussen en onder de wielen komen moeten geholpen worden, er moet ook een spaak in het wiel gestoken worden. Met andere woorden: je moet alleen slachtoffers bijstaan, maar ook dictators weerstaan. Het eerste is niet altijd makkelijk, het tweede kan ronduit gevaarlijk zijn. Bonhoeffer is uiteindelijk gevangen genomen en in april 1945 als persoonlijk gevangene van de Führer terecht gesteld.

Waar in ieder geval geen onduidelijk over is of discussie over zou moeten zijn is wat Jesaja als laatste zegt: bied wezen bescherming, sta weduwen bij. Neem het op voor wie er alleen voor staan, help wie niemand heeft die het voor hem of haar opneemt.

De oproep van de profeet heeft weinig of niets van zijn actualiteit verloren als je ziet wat er nog altijd verschrikkelijk mis kan gaan in kinderopvang, jeugdzorg en begeleiding van jongeren; als je ziet hoe mensen in problemen kunnen komen en tot wanhoop gedreven door besluiten in de politiek en maatregelen van de overheid; als je ziet hoe de lastenverlichting die aan mensen gegeven wordt, niet altijd terecht komt bij wie dat het hardste nodig hebben.

...leer goed doen, zoek het recht... Het is inderdaad een weg die we tot op vandaag moeten leren en zoeken, die weg wil en moet gevonden worden met het oog op de zwaksten, de armsten in onze samenleving. En dat kan een stevig gesprek opleveren, ook met de politiek. Wie denkt dat zulke vragen niet in kerken thuishoren, kan de bijbelse profeten maar beter ongelezen laten.

Niet alleen de profeet Jesaja worstelt er mee. Er zijn andere profeten met hem en ook na hem. Johannes de Doper deelt het lot van profeten voor en na hem als hij gevangen genomen wordt en uiteindelijk onthoofd, omdat hij koning Herodes aanspreekt op zijn gedrag. Het zal ook de weg van Jezus zijn.

Jezus moet – opnieuw – uitwijken. En weer speelt koning Herodes een grote rol in wat er gebeurt. Hij kan er wel voor zorgen dat Jezus naar een uithoek vlucht, dat Hij gaat wonen aan de rand van het land, dat Hij zijn toevlucht zoekt in Galilea, maar Herodes kan niet voorkomen dat Jezus mensen aanspreekt.

Johannes de doper is gevangen genomen. Dat is het donkere werk van een koning die doet wat hij wil. Maar dit dodelijk werk kan het licht niet tegen houden. Als een licht in de nacht wordt de stem van Jezus hoorbaar: Kom tot inkeer, het koninkrijk van de hemel is nabij.

De naam van Jezus is: Hij die mensen redt. Er worden mensen geroepen om met Jezus die weg te gaan. Zij weten nog niet wat het betekent en al helemaal niet hoe het af zal lopen, maar ze laten zich roepen. Ze geven gehoor. Ze zullen een nieuwe taak krijgen en toch zal het niet allemaal vreemd zijn. Ze blijven vissers. Ze worden ook – in het spoor van Jezus – helpers en redders van mensen.

Ze worden vissers van mensen. Dat is een veelzeggend en ook een vreemd beeld. Ze zullen mensen vangen, maar het zal er niet om gaan dat ze mensen gevangen zetten. Ze zullen mensen wegroepen – zoals ze zelf ook geroepen zijn – uit het leven van alle dag, maar ze zullen hen niet opsluiten en vast zetten. De Heer zelf zal gevangen worden genomen. Maar dat is nog een lange weg, al tekent die zich wel af in het lot van Johannes.

Mensen vangen. Het kan betekenen dat mensen vast raken in een kerk of een geloofsgemeenschap die hen van alles oplegt en voorschrijft. Gelovigen kunnen in de knel komen in een gemeente of een parochie waar geen ruimte is en je alleen maar een plaats hebt als net zo doet als de anderen – ook al is iedereen anders. Eenheid is niet dat iedereen hetzelfde gelooft, denkt en doet. Er zijn manieren van missie en evangelisatie die op deze beklemmende manier mensen vangen en eenmaal binnen is er geen ontsnappen meer mogelijk, tenzij je er uit stapt of uit wordt gezet.

Mensen vangen zonder ze gevangen te nemen, dat is de kunst voor en de roeping van kerken. Eenheid als een kleurrijke verscheidenheid waar mensen samen met en van elkaar kunnen leren, waar mensen samen willen zoeken naar begaanbare wegen van menselijkheid en recht.

Dat is zoals Jezus zijn leerlingen roept. Zo verschillend als ze zijn. Ze blijven vissers, ze doen dat waar ze bedreven in zijn, wat ze geleerd hebben en kunnen en toch doen ze dat op een nieuwe manier: vangen om te redden en te bevrijden.

Mensen zullen dat niet meten zien wanneer ze als vissen worden gevangen, ze zullen misschien ook tegenspartelen. Het is niet altijd een makkelijke weg. We kunnen en willen ons niet zomaar losmaken van alles en iedereen. Toch is dat iets wat bij bevrijding hoort. Het makkelijkste is de bevrijding van wat je bedreigt en in het nauw brengt. Je wilt kwijt waar je bang voor bent en wat je in de weg zit. Maar wat als je los moet laten wat vertrouwd is en waar je aan gehecht bent? Zullen we niet altijd aarzeling en reserves houden om met en voor Jezus te leven? Zijn naam is: Hij die mensen redt. Bij Hem vinden we ruimte, voor onszelf, maar niet minder voor een ander. We worden geroepen tot vrijheid om daarin te leven en die met anderen te delen. Dat is de weg van het licht.

Ds. Bert Jan van Haarlem